

CZU : 37.018.1

**INFLUENȚA MEDIULUI SOCIO-FAMILIAL ÎN DEPĂȘIREA FENOMENULUI
REZISTENȚEI EDUCAȚIEI LA COPII**

*NINA SACALIUC, conferențiar universitar, doctor,
Universitatea de Stat „Alec Russo” din Bălți*

Summary: The article focuses on the influence of social and family environment to overcome the resistance phenomenon in children education. It outlines conditions of successful education child in the family; environmental conditions that ensure normal development of the child.

Familia prezintă izvorul de transmitere copilului a experienței socio-istorice și, în primul rând, a experienței emoționale, a relațiilor reciproce dintre oameni. Luând în considerare acest fapt, se poate, pe bună dreptate, considera că familia a fost, este și va fi institutul de bază al educației, al socializării copilului. Știința contemporană dispune de date multiple ce confirmă faptul că fără educația familială copilul nu se poate dezvolta pe deplin ca personalitate, fiindcă numai în familie deprinde o gamă de sentimente, reprezentări vaste despre viață. Plus la aceasta, forța și activitatea familiei nu poate fi comparată nici cu cea mai calificată educație ce o va primi din altă parte, fiindcă numai în cadrul ei poate pe deplin comunica, acumula impresii noi (ulterior – în cunoștințe), deprinde o activitate motrică activă, simte recunoștință și dragoste etc.

De la cea mai fragedă vârstă, oricare ar fi contextul vieții lor, copiii sunt supuși unor influențe multiple care acționează în direcții diferite sau chiar în sens opus. De aceea e necesar ca familia să fie larg deschisă influențelor exterioare, nu pentru a primi „indicațiile” unui stat, ci pentru a contribui la progresul comunității în care este încadrată și pentru a primi în schimb suportul și ajutorul pe care este îndreptățită să le primească. Din primele zile ale vieții pe copil îl înconjoară oamenii, natura, lucrurile. Totuși nu orice părinte și nu orice anturaj sunt favorabili pentru dezvoltarea copilului din momentul nașterii. Cercetările și studiile recente arată că progresul rapid al tehnicii și științei produc schimbări evidente în posibilitățile educative ale familiei. Consecințele industrializării, ale urbanizării, pe lângă avantajele vieții moderne se resimt și în numărul mare de familii care cuprind doar două generații în detrimentul celor cu trei generații (bunici, părinți, copii), în reducerea timpului petrecut de femei în familie, acestea fiind atrase tot mai mult în munca productivă și socială; în reducerea posibilităților de supraveghere a copiilor de către părinți. Aceste schimbări fac mai dificilă funcția educativă a familiei.

Familia reprezintă pentru copil un organism reglator care permite, în ciuda unei aparente sărăcii de mijloace, să trăiască o viață foarte intensă, o viață proprie copilăriei. Nici o altă

instituție, oricât de calificată, nu este așa de sensibilă la exprimarea trebuințelor, la manifestarea slăbiciunilor sau a potențialului dezvoltării copilului, fiindcă nu cuprinde ființe legate atât de direct, de vital, de copil ca mama și tata. Copilăria este o etapă fundamentală în realizarea uceniciei sociale, proces în care familia este implicată nemijlocit, având un rol social, afectiv și cultural.

În plan *social* ea oferă, prin compoziția sa variată (sex, vârstă, generații), ca și prin structură relațională, un mediu social care prilejuiește copilului posibilitatea de-a înțelege experiența socială, relațiile cele mai semnificative. Sub raport formativ familia nu trebuie să-l ferească pe copil de influențele sociale, ci, dimpotrivă, să-i faciliteze contactele cu societatea într-o manieră progresivă în raport cu formarea capacităților de autonomie comportamentală. Astfel, prin intermediul familiei, copilul va participa la viața socială încă înainte de a avea conștiința acestui fapt. Investigațiile pedagogice au confirmat că condițiile de bază ale succesului în educația familiei rezidă în cultura pedagogică a părinților.

Termenul „*cultura pedagogică*” a părinților în prezent capătă o răspândire largă. La componentele de bază ale culturii pedagogice a părinților investigatorii adaugă următoarele: pregătirea pedagogică, activitatea pedagogică, capacitatea pedagogică, măiestria pedagogică, tactul pedagogic, la fel și unele calități ale părinților, ce caracterizează atitudinea lor față de copii. Aici, mai întâi de toate, se evidențiază îmbinarea dragostei conștiente a părinților față de copii cu înaintarea cerințelor înalte față de ei.

Componentele culturii pedagogice a părinților se îmbină reciproc și sunt într-o interdependență directă. Cultura pedagogică a părinților este privită ca o totalitate a pregătirii lor pedagogice, anumite însușiri și calități ale părinților, ce reflectă gradul lor de maturitate ca educatori și se manifestă în procesul activității de educație familială și socială a copiilor. Nivelul culturii pedagogice a părinților depinde, într-o anumită măsură, de orientarea lor socială și de gradul de cultură, de asemenea de un șir de particularități individuale, trăsături profesionale etc. Apreciind cu dragoste și încântare faptele frumoase ale părinților, copiii fac din comportarea lor un model demn de urmat „Eu vreau să fiu ca tăticul – cel mai bun conducător de troleibuz”.

Cerințele față de copii nu trebuie să vină în contradicție cu propria comportare. Deseori cauza apariției trăsăturilor negative de caracter ale copiilor constă în comportarea nedemnă a părinților. Tata îl dojenește pe fecior pentru că nu-i ajută mamei în treburile casnice, dar el însuși toată ziua citește ziare. Forța influenței exemplului părinților depinde de autoritatea lor. Autoritatea părinților reprezintă una din condițiile de bază de cultivare a efortului educativ, a exemplului propriu și de asemenea una din condițiile necesare de educație justă a copilului. În familiile unde părinții se bucură de autoritate, între ei și copii există relații bune. Copiii îi respectă pe părinți, îndeplinesc cu plăcere sfaturile și indicațiile lor. Respectul față de părinți în

familie se cucerește, mai întâi de toate, ca rezultat al activității lor productive cinstite și social-active în urma relațiilor prietenești dintre părinți și copii, a relațiilor corecte față de oamenii din jur. Pentru cucerirea autorității e important ca părinții să transmită copiilor cunoștințele și experiențele lor de viață, priceperile și deprinderile lor practice.

Categoriile „autoritate” și „exemplu propriu” apreciate în aspectul influenței asupra personalității copilului sunt cele mai valoroase din punctul de vedere al plasticității înalte a sistemului nervos al copilului. Preșcolarul deja este capabil să deosebească autoritatea bazată numai pe perfecționarea fizică (e puternic, mai mare) de autoritatea ce a apărut din respect. Dragostea atentă față de copil, atitudinea grijulie față de el sunt primele „cărămizi ale autorității părintești. Ea o să crească în ochii copilului pe măsură cum el o să „descopere” în părinți calitățile lor morale, cultura, erudiția, iscusința și multe alte calități minunate. Părinții responsabili se gândesc la autoritatea lor, se străduie s-o mențină, să o întărească, să nu o piardă prin conduita lor neadecvată.

O condiție de bază a autorității este comportarea părinților în familie, relațiile reciproce dintre ei. Determinabilă în comportarea părinților în familie este munca în comun, ajutorul și respectul reciproc, căldura sufletească. Prin urmare, atmosfera ajutorului, respectului reprezintă condiția necesară a autorității părintești temeinice.

În prezent, cu toate că majoritatea părinților tind să educe corect copiii, un neajuns clar răspândit al educației familiale a devenit neputința de a educa respectul față de persoanele în vârstă. Mediul credul și al confortului emoțional fără stimularea și susținerea adulților, solicitările permanente ale copiilor de fapte pozitive nu întotdeauna educă atitudinea respectuoasă față de cei din jur, în același timp și față de părinți. În practica educației sunt și astfel de familii, unde părinții nu dau nici o atenție educației copilului. Când observă că comportamentul copilului lasă de dorit, ei folosesc influențe urmate de țipete, strigăte, lacrimi, apoi iarăși totul continuă pe vechi până la următorul eveniment neplăcut. Lipsa unei linii stabile de educație, crează în familie o atmosferă de lipsă de control, dacă nu de destrăbălare. Iar, pe de altă parte, încordarea ce-i trezește anume sentimente negative față de părinți poate cauza apariția nevrozei timpurii la copil.

Analiza lucrului educativ în familiile concrete le vor ajuta educatorilor să determine felul educației familiale, caracterul autorității părinților și, conform acestor modalități, să-și orienteze activitatea cu familiile respective. Condiția de bază care asigură familiei succesul în munca educativă pentru depășirea fenomenului rezistenței educației la copii este *climatul sănătos*. O familie unită are o influență educativă mult mai mare decât una dezbinată. Familia, în care părinții sunt despărțiți, unde copilul este lipsit de „atmosfera familială”, nu constituie un bun mediu educativ. Dar unitatea nu se referă doar la componența familiei, ci la valoarea ei morală.

Educația copilului este asigurată numai dacă părinții trăiesc în deplină armonie, dacă în familie domnește o atmosferă de voieșie, de bună înțelegere, de respect reciproc, de dragoste și încredere. În asemenea familii îndrumările care se dau copiilor sunt unitare hotărârile luate de unul dintre părinți sunt aprobate și urmate și de ceilalți, aprecierile ce le face unul asupra purtării copilului sunt consolidate și de celălalt. Dimpotrivă, au urmări negative asupra educației copilului certurile între părinți cu privire la măsurile educative, atitudini contradictorii față de comportarea copilului. În cadrul familiei, atmosfera psihologică poate varia între a fi caldă sau rece, în funcție de atitudinea părinților față de copil.

Vom dezvălui noțiunea de „casă părintească” din punct de vedere al pedagogiei și psihologiei. Ce se ascunde după cerințele „casa mea” pentru copil? În primul rând, acesta este mediul vital, unde el este ocrotit de necunoscuți, de pericolul unor împrejurări. Acasă pe el îl liniștesc, îl dezmiardă, îl înțeleg.

Simțul este foarte important pentru dezvoltarea normală a copilului. Despre casă mereu se spune „cămin”, subliniindu-se distincția lui de a încălzi inimile oamenilor. Copiii de timpuriu încep să simtă căldura casei părintești. Aici copilul este izvorul fericirii pentru familia sa, aici pe el îl iubesc, se bucură de primul lui pas, cuvânt, alte succese prin intermediul cărora el „cucerește” lumea.

În uzul vital se întâlnesc expresii „casă caldă”, „casă rece”. Ce influențează asupra temperaturii casei? Desigur, că oamenii care locuiesc în ea și se află în relații ce determină microclimatul psihologic al familiei. Casa va deveni un adevărat cuib familial pentru copii, dacă în comportarea adulților va fi exprimată clar dorința și priceperea de a-i înțelege, de a avea o atitudine atentă față de ei, a lua în considerare interesele, doleanțele lor.

Microclimatul familial este determinat de conduita adulților ce-l înconjoară nemijlocit pe copil – mama, tata, bunica, bunelul, frații, surorile etc. Prin urmare, colectivul familial sănătos crează fundamentul relațiilor corecte față de oameni, adică cele mai valoroase calități ale personalității umane. Investigațiile pedagogice au demonstrat că, deși familia reprezintă un colectiv mic, cultivarea unor așa calități ca respectul reciproc, delicatețea, atitudinea grijulie, binevoitoare față de cei din jur depind de iscusința părinților de a crea în familie o atmosferă de viață în consens, o orientare cu un anumit scop educativ (T. A. Markova, D. O. Dzintere, D. D. Bakieva). Atitudinea justă a părinților față de copii este o altă condiție pentru depășirea fenomenului rezistenței la educație în familie. În această privință nu pot fi date rețete valabile pentru orice împrejurare. Se pot, totuși, stabili unele direcții de orientare a unei atitudini juste. Ca și în multe alte cazuri este bine să se evite extremele: nici severitate prea mare, nici, invers, îngăduință excesivă, nici dăscăleală continuă, nici prea mare independență de timpuriu, nici rigiditate, nici intimiditate.

Copiii trebuie să simtă în atitudinea părinților că aceștia îi iubesc, îi respectă, dar că nu le vor îngădui orice comportare, orice capriciu.

Când comportarea părinților constituie un exemplu pozitiv pentru copil, se realizează, de asemenea, o condiție importantă care asigură reușita educației în familie. Spiritul de imitație este puternic la copii. În primii ani de viață ei îi imită, în primul rând, pe părinți pentru că aceștia sunt mai des în contact cu ei, dar și fiindcă părinții se bucură de respect și autoritate în fața copiilor. De aici grija deosebită, pe care trebuie să o aibă părinții pentru comportarea lor. Nimic nu scapă de ochiul copilului. El înregistrează ceea ce vede și caută să imite. Părinții educă copiii nu numai prin ceea ce le spun cu intenția de a-i îndruma sau prin ceea ce le va arăta dinadins pentru a fi efectuat și de copii. Părinții îi educă prin întreaga lor comportare.

Investigațiile pedagogului L. V. Zaghik au confirmat că însușirea de către copii a normelor de comportare morală depinde de relația copilului cu persoanele apropiate, de poziția obiectivă pe care o ocupă ei nu numai în colectivul de copii, ci și în cel familial. De asemenea, autoarea este de părere că educația morală a copiilor are loc în procesul relațiilor reciproce cu părinții și e determinată de caracterul acestor relații. Autoarea a ajuns la concluzia că factorul decisiv în formarea personalității copilului prezintă atmosfera morală din familie, modul, stilul său. Prin aceste noțiuni se subînțelege pozițiile sociale și sistema valorilor familiei, relațiile reciproce ale familiei, tradițiile familiale, cultura pedagogică, iscusința lor de a organiza viața și activitatea copiilor în familie conform vizitei copilului și scopurilor educației lui multilaterale.

Prin urmare, un familist reușit devine acela, care a avut în copilărie părinți ce se iubeau, se stimau, erau atașați de el, discutau cu copilul deschis despre tot, aveau o atitudine respectuoasă față de el. Și invers, șanse la o dezvoltare pozitivă, bună, foarte mici are acel copil care a văzut în familie conflicte, unde l-au înjosit, l-au pedepsit corporal.

Referințe bibliografice:

1. SACALIUC, N., COJOCARU, V. *Fundamente pentru o știință a educației copiilor de vârstă preșcolară*. Chișinău: Cartea Moldovei, 2012.
2. STĂNCIULESCU, E. *Sociologia educației familiale*. Iași: Polirom, Vol. I., 1997.
3. Пути повышения педагогической культуры родителей детей дошкольного возраста / Под ред. Е.А. Марковой. Москва, 1980.